

תמיהה חמורה: כיצד האבות הניחו לקחת את נשותיהם אל המלך? מבוסס על לקו"ש ה/57 ואילך

ערב שבת קצרה של חורף, הרב עולה על הבמה לתת את דרשת השבת והמתפללים נופלים לפניו נרדמים בזה אחרי זה. אחד האנשים שנרדם היה עייף במיוחד והחל לנחור בקול והרעש הפריע לרב להמשיך בדרשתו. הרב סימן למתפלל שישב ליד אותו מרעיש שייגע בו קלות ויעיר אותו.

"כבוד הרב", השיב המתפלל בנימוס, "מי שהרדים אותו הוא יעיר אותו"...

ישנם כמה סוגי דרשות. דרשה אחת מתחילה בשאלה די משעממת, שהמאזינים נרדמים כבר באמצע הצגת השאלה. דרשה שנייה מתחילה בשאלה יותר מעניינת והשומעים סקרניים לשמוע את התשובה, אך אריכות הפלפול מרדימה אותם אחרי עשר דקות. אך לפעמים רחוקות, הרב מעלה שאלה כזו שאין שומע שירשה לעצמו להירדם. זאת שאלה כל כך מטרידה ואפילו מרגיזה, עד שהמוח אינו מאפשר להותיר אותה בלא תשובה משכנעת. כזו היא השאלה בה נדון היום.

נדמה כאילו אברהם אבינו לא דאג לשרה אשתו. בעוד שאברהם היה איש חסד אכפתי כל העולם, נראה כאילו שלא גילה רגישות כזו כלפי אשתו. כאשר הם נתקלו ביחד בצרה קשה, אברהם דאג היטב לעצמו אך הניח את שרה להתמודד בכוחות עצמה.

אחרי שאברהם ושרה הגיעו לארץ ישראל, פרצה שם בצורת ובעקבותיה נוצר רעב חמור. אברהם ושרה החליטו לרדת למצרים לחפש אוכל. כשהתקרבו אל המכס בכניסה למדינה, אברהם שם לב שכולם מביטים על שרה. אברהם ושרה באו מאסיה (בבל, עיראק) ולכן שרה הייתה יחסית בהירה ואילו מצרים היא חלק מאפריקה והאנשים שם היו שחורים, כך שיופיה של שרה בלט שבעתים.

וכאן נפלו לצרה חמורה: שרה הייתה בסכנה, משום שמצרים הייתה "ערוות הארץ", זה היה מקום שטוף זימה בו הגברים חטפו את הנשים. ואברהם היה בסכנה, משום שהמצרים היו מאוד 'ראי שמים'. הם הקפידו לא לקיים יחסי אישות עם 'אשת-איש'. הפתרון שלהם היה פשוט: להרוג את הבעל וכך האישה תהיה פנויה. הם יהרגו את אברהם וייקחו את שרה.

הפתרון בו נקט אברהם הוא משונה וקשה להבנה עד-בלי-די: אברהם ביקש משרה כי תכחיש את קשר הנישואים אליו ותאמר שהיא אחותו וכך המצרים לא יפגעו בו. אך רגע, מה יהיה על שרה? הרי המצרים ייקחו אותה אל ארמון המלך? נו, היא כבר תסתדר! המצרים לקחו את שרה אל ארמון המלך ואילו אברהם – איש החסד, ראש המשפחה - לא עשה דבר כדי להציל את אשתו. תודה לא-ל, הקב"ה שמר על שרה וזה נגמר בנס מהדהד, אבל השאלה היא, איפה היה אברהם? איך הוא הניח למצרים לקחת את אשתו אל מקום הטינופת והזוהמה?

ואם נאמר שאברהם סמך על הנס שישמור על שרה, מדוע השתדל כל כך לסדר את עצמו כפי שדרש "אמרי נא אחותי את" כן שאלתו החמורה והמזעזעת של האברבנאל:

1. אברבנאל הקדמה לפרק יב: במאמר אברהם לשרה 'אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך' - מי איש המעלה שיבחר בחיים עם קלון נמרץ כזה? יבקש תועלת והטבה בהיות אשתו מזנה עם אחרים? ויותר ראוי היה שיבחר במוות לבלתי עשות נבלה.

כמובן, אי אפשר לקבל את התירוץ הפשוט שאברהם חשב שאין לו דרך לגבור על המעצמה המצרית, משום שאברהם לא היה פחדן. הוא מעולם לא קיבל החלטות לפי הסיכויים המציאותיים. ונוסף לכך, אברהם היה מאוד מסור לאשתו, ולכן קשה לקבל שהוא וויתר עליה כל כך מהר.

ראשית, אברהם היה אדם שלא ידע פחד. המשך הפרשה מספר על 'מלחמת העולם הראשונה', מלחמת תשע האימפריות בנגב, בה חמישה מלכים יצאו למלחמה כנגד ארבעה מלכים. ארבעת

המלכים ניצחו וכבשו את סדום ובתוכה לוט, אחיינו של אברהם. אברהם לא היסס ויצא עם אליעזר למלחמה כנגד ארבעת המלכים שניצחו כבר חמישה מלכים – וחילץ את אחיינו בגבורה.

בנוסף, אברהם היה מסור לשרה עד בלי-סוף. הם היו נשואים עשרות שנים ועברו קשיים ואתגרים מכל הסוגים - ונשארו יחד. המקום בו אהבתו הגיעה לידי שיא הוא הכבוד האחרון שהעניק לה. אברהם התעקש לקבור אותה במקום הקבורה החשוב ביותר בעולם, ומה שיותר חשוב: אברהם התעקש לא לקחת את מערת המכפלה חינום, אלא שילם סכום מופרז ובלבד להעניק לשרה כבוד מושלם.

להיכן נעלמה הגבורה של אברהם במצרים? מדוע לא עשה עבודה את מה שעשה ללוט? כיצד לא נעמד בין שרה למצרים והכריז: 'מי שיתקרב לאשתי – לא יסיים את היום עם הראש בין הכתפיים!'.
רמב"ן יב': ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו והיה לו לבטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו. גם [עצם] יציאתו מן הארץ למצרים מפני הרעב [לאחר] שנצטווה עליה בתחילה, עוון אשר חטא כי האלוקים ברעב יפדנו ממות.

לדעת הרמב"ן. הנהגת אברהם הייתה באמת חטא. הרמב"ן ממשיך וכותב כי זה היה "עוון גורר עוון". עצם הירידה למצרים הייתה חטא, שהרי הקב"ה שלח אותם לארץ ישראל וכיצד הם נשברים מהרעב ובורחים למצרים? מכך התגלגלה הטעות השנייה עם חוסר-הדאגה לשרה.

אולם, כמובן, זהו ביאור קשה להבנה. ראשית, המשנה באבות אומרת כי אברהם התנסה בעשרה ניסיונות ואחד מהם הוא הירידה למצרים – והמשנה קובעת שאברהם "עמד בכולם". שנית - וזאת שאלה עצומה: הרי אברהם עתיד לחזור שוב על אותה התנהגות? ולא רק אברהם יחזור על כך, גם יצחק יעשה זאת? אנו נקרא בפרשיות הבאות איך אברהם ויצחק יורדים לארץ פלישתים, גרר (עזה) והמלך אבימלך לוקח את נשותיהם והם שבים ונוהגים באותה הנהגה בדיוק: הם מבקשים עבור עצמם: "אמרי נא אחותי את" ואילו נשותיהם נלקחות אל המלך!.

מה חשוב, אם כן, אברהם ויצחק אבותינו כשהניחו לאנשי המלך לקחת את נשותיהם?

עד כאן הוצגו שאלות קשות להבנה, אך למען האמת הן יחסית פשוטות לגבי הקושיה הבאה. אחרי שאברהם מבקש משרה להגן עליו ולהצהיר שהוא אחיה, הוא מוסיף כמה מילים:

בראשית יב': וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אֲשֶׁרְנוּ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְהָרְגוּ אֶתְךָ יְחִיִּי: אָמְרִי נָא אֲחֹתִי אָתָּה לְמַעַן יִיטַב-לִי בְּעַבְרָךְ וְחַיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּלָה.

רש"י אינו מבין את כוונת המילים "למען ייטב לי בעבורך"? הרי אברהם ממשיך ואומר: "וחיתה נפשי בגלגלך" ומה מקדים עוד "למען ייטב לי בעבורך"? רש"י עונה תירוץ שהוא לא פחות ממדהים:

רש"י: למען ייטב לי בעבורך – ייתנו לי מתנות!.

שמעתם? לא רק שאברהם לא עושה דבר להגן על שרה, הוא חושב על כסף! הוא אומר לשרה כי ברור שאת תנצחי אותם וכך נצא מכאן עם רכוש גדול! זה מה שמדאיג את אברהם ברגע הנורא הזה שמפרידים ממנו את אשתו ולוקחים אותה אל מלך מצרים!.

זאת שאלה עצומה גם לאור העובדה שאברהם אבינו היה נטול תאוות בצע. כסף לא דיבר אליו. אברהם אבינו הקים אוהל באמצע המדבר והיה מחלק אוכל חינום למי שבירך את ה'. התורה מספרת בהמשך כי כשאברהם שב ממלחמת המלכים, אמר לו מלך סדום: "תן לי הנפש והרכוש קח לך", אך אברהם השיב: 'לא אקח מחוט [חוט שבשיער ראש הבנות] עד שרוך נעל'. כלום, גורנישט.

ברור לגמרי כי הנהגתם של אברהם ויצחק משקפת יחס מקורי ומיוחד-במינו כלפי נשותיהם. מהו?

ב. פריץ עשיר טבע בים של כסף ולא ידע מה לעשות אתו. הוא שמע שהיהודים הם חכמים ותלה מודעה בבית הכנסת: "יהודי שילמד את הכלב שלי לשיר, יקבל במתנה עשרת אלפים זהובים". הרשלה היה עני ואביון וחשב שזאת ההזדמנות שלו. הוא ניגש לפריץ ואמר שהוא מוכן לאתגר, הוא רק מבקש שבע שנים כדי ללמד את הכלב לשיר. הפריץ הסכים והעביר לו את הכסף.

הרשלה חזר הביתה מאושר ונפנף עם השטרות. אשתו לא ראתה מעולם סכום כזה ותבעה הסברים. הרשלה סיפר על ההבטחה ללמד את הכלב לשיר בתוך שבע שנים. "נו, צעקה האישה, ומה יהיה עוד שבע שנים? הרי ייקחו אותך לכלא" – "ביילה יקירתי, עד אז - או הפריץ ימות או הכלב ימות"...

האברבנאל וכן הפרשן האיטלקי רבי עובדיה ספורנו אומרים כי אברהם התכוון ל**משוך זמן**. הוא לא העלה בדעתו להפקיר את שרה, אלא לנהל אתם מו"מ ממושך עד שימצאו הזדמנות לברוח ממצרים.

מילת המפתח בסיפור היא: "**אחותי** את". לכאורה, למה אברהם הציג את עצמו דווקא כ"אחיה"? הרי הוא רצה להרחיק את עצמו משרה ואם כן היה עדיף לו לומר שהוא העגלון/העוזר/האמרגן שלה? אלא דרך העולם הייתה שהאח הוא **השדכן המופקד לחתן את אחותו**. (גם כיום, תפקידו של אח הוא להביא מהישיבה בחור טוב עבור אחותו...). ישנן לכך שתי ראיות מפורשות בתורה: כאשר אליעזר מגיע לביתה של רבקה, הוא מנהל את המשא ומתן מול לבן, האח ולא מול ההורים, בתואל ומלכה. הרבה יותר מכך: כאשר שכם בן חמור מבקש להשאיר את דינה בביתו, הוא פונה אל אחיה ולא אל יעקב ולא.

התכנית של אברהם הייתה להציג את עצמו כאיש הקשר לנישואי שרה – וכך: א. יציל את עצמו. ב. ינהל איתם משא ומתן ממושך על גובה הנדוניה עבור שרה, עד שימצאו את הרגע לברוח מהמדינה.

2. אברבנאל: כאשר תאמר שהיא אחותו יקווה כל אחד שיסכים אברם לתיתה לו לאשה ע"י מתנות ולא יהרגוהו, כי יחשבו שלכך הביאה להשיאה לאחד מנכבדי הארץ. וחשב אברם שלא ייקחו אותה פתאום, אלא יישאו ויתנו עמו במתינות ימים רבים. ספורנו: **ובין כך חשב לצאת ממצרים.**

בזה ראיתי מבארים מה שאברהם מדבר על כסף, ועוד **מקדים לדבר על הכסף לפני החיים** ("למען ייטב לי בעבורך", ורק אחר כך "וחייתה נפשי בגללך"), אלא שתחילה ייתנו לו כסף כדי לרצות אותו שייתן את שרה וע"ז יינצלו חייו.

זהו ביאור יפה, אך הוא לא פותר את הבעיה: כיצד אברהם הניח לקחת את שרה בסופו של דבר? אחרי שתכניתו השתבשה והם לקחו את שרה בכוח אל המלך – כיצד לא עשה דבר לבלום אותם?

אנו רוצים להציג שני ביאורים גדולים בסוגיה: אחד מספר הזוהר והשני מדברי הרמב"ן - בתוספת מסקנה רבת-משמעות בשיחותיו של הרבי.

ג. לפני שנכנסים לעומק העניין, הערה אחת פשוטה ברקע הדברים. הסיפור כולו סובב סביב זה שהמצרים הקפידו לא לקחת אשת-איש. הייתה להם יראת שמים מיוחדת, לפיה הם לא עברו על איסור עריות. אך במקביל, הם לא נרתעו **מלרצוח**. לא הייתה להם בעיה **להרוג את אברהם** כדי להפוך את אשתו לפנויה, אך לא העזו לקחת אישה בעודה נשואה.

מה היה ההיגיון המצרי? מדוע איסור אשת-איש חמור בעיניהם מרצח? זאת שאלה חשובה משום שכיום בעולמנו הרע, החשיבה היא בדיוק הפוכה: אדם נורמטיבי לא ירצח בשום אופן, אך העולם שלנו מזדעזע פחות מאיסור אשת-איש. למה אפילו המצרים הבינו **שההיפך הוא הנכון**?

התשובה לכך נמצאת במדרש פליאה, מדרש תמוה ומוזר שקשה להבין את הכתוב בו:

3. מדרש פליאה: אמרי נא אחותי את – מכאן ששוחטים לחולה בשבת.

מה הקשר בין הדברים? הרבי מלובאוויטש הסביר כך: ההיגיון של המצרים אמר שמוטב לעבור איסור פעם אחת, מאשר לעבור איסור פעמים רבות. כאשר הורגים את הבעל – עוברים אמנם איסור רציחה אך זה איסור אחד וזהו-זה. לעומת זאת, בקיום יחסי אישות עם אשת-איש, כל פעם זה איסור חדש. ולכן מוטב להרוג את הבעל פעם אחת ולא לעבור על אשת-איש שוב ושוב.

[בשפת ימינו: לרצוח זה להרוג פעם אחת, אבל לעבור איסור עם אשת-איש זה לרצוח אותה ואת הנאמנות למשפחתה בכל פעם מחדש...].

בכך מובנים דברי המדרש: כאשר שוכב חולה מסוכן בשבת והוא מוכרח לאכול בשר טרי, עומדות בפנינו שתי אפשרויות: לשחוט עבדו בהמה בשבת או להביא בשר נבלה שנשחט לפני השבת שלא כהלכה. מה עדיף? לשחוט בשבת או לאכול נבלה?

אומר המדרש כי מהנהגת המצרים מובן שמוטב לשחוט מאשר לאכול נבלה. משום שאיסור שחיטה הוא איסור חד פעמי, בעוד שאכילת נבלה היא איסור בכל בייס בפני עצמו.

ליקוטי שיחות טו/487: כשיהרגו את אברהם – לא יעשו העברה כי אם פעם אחת, אך כשייקחו את שרה ואברהם עודנו חי, הרי בכל ביאה וביאה עובר על גילוי עריות. ולומד במדרש בכגון דא בחולה, אשר שוחטים לחולה בשבת ואין מאכילים אותו נבלה. והטעם הוא על דרך הנ"ל, שבנבלה עובר על כל כזית וכזית, מה שאין כן בשחיטה אינו עושה אלא איסור אחד.

זאת הייתה הערת אגב לגבי הנהגת המצרים, וכעת שבים אל אברהם ומנסים להבין את תכניתו.

ד. ביום ההולדת של הרבנית חיה מושקא ע"ה, רעייתו של הרבי מלובאוויטש, נהגו נשות חב"ד בניו-יורק לשלוח זר פרחים גדול לבית הרבי. בנוסף הן היו מצרפות מעטפה עם שמות לברכה והצלחה. הגבאי שעבד בבית, קיבל את הזר והגיש אותו לרבנית ואילו את המעטפה הכניס למשרדו של הרבי, תוך שהוא מסביר כי המעטפה הגיעה ביחד עם הפרחים לרבנית. הרבי החזיר את המעטפה לגבאי וביקש למסור אותה לרבנית. "גם היא יכולה לברך", אמר הרבי.

במשך חייה של שרה, אברהם לא הסביר את המעשה שלו במצרים, אך בעודו עומד על קברה ומספיד אותה, אברהם הסביר את התגובה שלו. כולנו אומרים בערב שבת את המזמור "אשת חיל", אך מהו מקורו של המזמור הזה? כמובן, הוא לקוח מתוך ספר משלי של שלמה המלך, אמנם המדרש טוען כי שלמה לא היה המחבר של אשת חיל. המזמור נאמר הרבה לפני ששלמה הגיע לעולם.

הבה נשים לב כי מזמור אשת חיל כתוב בלשון עבר וכשמעיינים בו היטב, שמים לב שהוא נאמר כהספד על אישה שכבר אינה בין החיים. ראשית המזמור מתחיל ואומר: "אשת חיל מי ימצא?" ומשמע שהיא אינה נמצאת בפנינו. שנית נאמר: "גמלתה טוב ולא רע כל ימי חייה". עוד נאמר: "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", היינו שהיא צחקה עד הרגע האחרון.

המדרש מסביר כי המזמור נאמר כהספד על קברה הפתוח של שרה, כדברי התורה: "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה". ומיד בפסוק הראשון, אחרי ההקדמה, אברהם מתייחס אל המקרה במצרים:

4. תנחומא (בובר) חיי שרה: אשת חיל מי ימצא – על מי נאמרו הדברים? לפי שכתוב למעלה 'ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה' התחיל בוכה ומספיד: אשת חיל מי ימצא – זו שרה ... בטח בה לב בעלה – שאמר 'אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך'. גמלתה טוב ולא רע – שנאמר 'ולאברהם היטיב בעבורה'. דרשה צמר ופשתים – שידעה להבחין בין 'צמר ופשתים', יצחק וישמעאל ... ותקם בעוד לילה – שנאמר וישכם אברהם בבוקר [ללכת לעקדה].

כאן אברהם מסביר לראשונה את הנהגתו והוא מעביר מסר מהפכני, כזה שלא נשמע עוד מעולם: בתפיסה של העולם, הנשים הן החלשות והגברים הם אלו שנדרשים להגן עליהן. אך בתפיסה של

אברהם המצב הוא הפוך: "בטח בה לב בעלה!". מעולם לא הייתי זקוק להגן על שרה, להיפך, ביקשתי ממנה להגן עלי. היה ברור לי שהיא בעלת הזכויות הרוחניות בבית והזכויות שלה הן אלה ששומרות על כולנו.

זה נשמע כמו חידוש, אבל למען האמת זאת התפיסה הפשוטה ביותר: לאורך כל ספר בראשית, האימהות עולות בקדושתן על האבות. כאשר אברהם מתוכח עם שרה כיצד לחנך את יצחק, אומר לו הקב"ה: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה". בהיסטוריה האנושית לא נאמר עוד אי-פעם משפט 'פמיניסטי' כזה. לא רק בנושאי חינוך, לא רק איפה לגור, לא רק באיזה אפיק השקעה לחסוך את הכסף - בכל תחום בעולם תקשיב לה יותר מלעצמך. ורש"י מסביר: "למדנו שאברהם היה טפל לשרה בנביאות". היא ראתה יותר רחוק ממנו, הייתה לה אינטואיציה רוחנית יותר גבוהה משלו.

הקדושה-היתרה של שרה לא הסתכמה רק ברמת הנבואה, אלא באה לידי ביטוי במציאות הגשמית ממש. המדרש מספר כי באוהלה של שרה, שרו דרך קבע שלושה ניסים: "ענן פרוש על האוהל, ברכה הייתה מצויה בעיסה ונר דולק מערב שבת לערב שבת". הפלא הגדול הוא, שכאשר שרה נפטרה, הניסים נעלמו יחד עמה. למרות שאברהם המשיך להדליק נרות שבת באוהל, הנר לא דלק מערב שבת לערב שבת. רק כאשר הגיעה האימא הבאה, רבקה, אז "ויביאה האוהלה שרה אמו" ורש"י מפרש כי הניסים חזרו. הגע בדעתך: ילדה בת שלוש החזירה ניסים שלא נכחו אצל אברהם ויצחק.

וכך זה ממשיך בדור הבא, אצל יצחק ורבקה: ברמת הפשט ברור שרבקה יודעת יותר טוב מיצחק מי מהילדים ראוי באמת לברכה. וכך בדור הבא, כאשר יעקב אבינו מסתגר בעבודת השדה ואילו האימהות הן אלו שמקימות את עם ישראל ומגדלות את שנים עשר שבטי ישורון.

כיון שכך, אומר ספר הזוהר, אין פלא שאברהם דאג לעצמו, משום שהוא ידע שיש מי ששומר על שרה. הוא ראה את המלאך שמלווה אותה בכל דרכיה. להיפך – וזאת נקודה מדהימה: נשים לב שאברהם ביקש משרה שתדאג גם לו!! שהיא תציל אותו ותאמר: "אחותי את". הוא לא אמר בעצמו: 'אני אח שלה', אלא ביקש ממנה שהיא תגן עלי! משום שאברהם ביקש להיתמך בזכות שלה.

[ראו בהערה¹ כיצד היה מותר לאברהם לסמוך על הנס שישמור על שרה?].

זוהר ח"ג נב,א: ראה מלאך אחד ההולך עמה... על כן לא חשש אברהם על אשתו אלא רק על עצמו חשש, כי לא ראה מלאך עמו אלא עמה ואמר היא שמורה ולא אנכי... ולכן אמר 'אחתי את למען ייטב לי' והיה צריך לומר ייטיבו לי [המצרים]? אלא ייטב לי – המלאך שהולך עמך.

ספר הזוהר מוציא מהסיפור הוראה 'יקרה' (תרתני משמע) שהרבי נהג לצטט אותה במכתבים רבים: למעשה, אברהם קיבל גם ממון רב בזכות שרה, ומכאן הוראה נצחית: **ברכת הפרנסה תלויה באישה**. ככל שהאישה מרוצה יותר בחיים הזוגיים – כך שורה הברכה הגשמית בבית.

זוהר שם: וסמך אברהם על זכותה שבגללה ירויח ממון העמים, שהרי ממון זוכה האדם בזכות אשתו, שנאמר: בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת – מי שזוכה באשה משכלת זוכה בכל אלו. **בבא מציעא נט:** אין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר 'ולאברם הטיב בעבורה' והיינו דאמר רבא לבני מחוזא: **כבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו**.

עד כאן ביאור אחד מבוסס על דברי הזוהר. בנוסף לכך, ישנו יסוד חשוב בדברי הרמב"ן, שהרבי האריך בו מדי שנה ושנה בהקשרים שונים והוא מעניק לדברים מבט מרומם ומופלא.

¹ מהאמור בפנים יוצא שאברהם סמך על הנס שישמור על שרה ולא עשה פעולה בדרך הטבע להגן עליה. אכן ראו באתר 'עולמות' ערך 'אין סומכים על הנס', שצדיק שבטוח בצדקתו שיעשה לו נס מותר לו לסמוך על הנס. כך מסופר בברכות לג לגבי רבי חנינא בן דוסא, שהיה נחש ערוד מסוכן. הניח רחב"ד רגלו על מערת הערוד והוא יצא והכיש את רחב"ד – אך הערוד מת ולרחב"ד לא קרה דבר. הביא רחב"ד את הנחש לבית המדרש ואמר: "אין הנחש ממית אלא החטא ממית". מכאן שרחב"ד היה בטוח בצדקתו שיעשה לו נס.

ה. אלו היו ימי האימים של השלטון הקומוניסטי ברוסיה. השלטון סגר את בתי הספר היהודיים וכל הילדים היו חייבים ללכת אל בית הספר הממשלתי והאתאיסטי. עיקר הקושי היה ביום השבת, כאשר היו נערכים מבחנים שונים והילדים היו מוכרחים לכתוב בשבת ולחלל אותה במזיד.

מעשה באישה בשם "חאשע וישצקי", רעיית הרה"ח ר' משה וישצקי. היה לה ילד בן תשע בשם "שלמה" (ע"ה, מכפר חב"ד) ומדי שבת כשנערך מבחן, הם עשו תרגילים שונים כדי להתחמק מהלימודים. אך פעם נגמרו להם הניסים. בדיוק ביום השבת נקבע מבחן ארצי והמורה הזהירה מראש את הגברת וישצקי כי היא יודעת בדיוק את הסוד שלהם ושלמה לא יעז הפעם להתחמק הפעם מהמבחן. אם הוא לא יופיע, האימא תישלח למחנה עבודה בסיביר וילדיה לא יראו אותה יותר.

הגיע יום השבת והאימא לא ידעה את נפשה. כיצד תיקח את בנה לבית הספר מתוך ידיעה כי הוא יצטרך לשבת שעות ולכתוב? הם יצאו ביחד מהבית ופגשו בדרכם שני חסידים דגולים: ר' מענדל פוטרפס ובעלה, ר' משה וישצקי. ר' מענדל הביט בה ולא היה מסוגל להוציא מילה ואילו ר' משה הנהן בראשו בייאוש כאומר: "תעשו מה שאתם חושבים".

הם התקדמו לכיוון בית הספר ולפתע ראתה האימא שלולית בוצית עמוקה. בלי לחשוב פעמיים היא הטיחה את הילד לתוך הביצה ומיד שלפה אותו החוצה. מלוכלך ורטוב הגיע הילד לבית הספר והמנהלת המודאגת כמובן שלחה אותו הביתה שלא יצטנן.

שני החסידים הגדולים נדהמו לראות את האימא חוזרת עם בנה הביתה. הם לא הבינו מאיפה אישה פשוטה שאבה כוחות לעשות מעשה כזה? היא הסבירה: כשצעדתי עם הילד לבית הספר, נזכרתי פתאום באבא שלי. זה היה חודש תשרי האחרון לשהותו של האדמו"ר הקודם ברוסיה. הקומוניסטים ימ"ש הוציאו עליו גזר דין מוות ולאחר לחץ בינלאומי החליטו לגרש אותו מרוסיה. בחודש תשרי האחרון התאספו חסידים סביבו להיפרד ממנו. זאת הייתה סכנה נוראה משום שהחדר שרץ מרגלים, אך אבי, ר' שלמה רסקין, נסע. בסוף החודש הוא שב הביתה מקורר ומותש ולא היה יכול להוציא הגה מהפה. אנחנו, הילדים הקטנים, התאספנו סביבו וניסינו להבין מה אמר הרבי? אבי לא היה יכול להוציא מילה, אך באלם, בלי קול, הוא עלה על השולחן ועשה תנועות של ריקוד, כמחקה את הרבי. לפתע הוא נטל לידו חומש וסימן לנו כי הרבי לקח בידו את ספר התורה בשמחת תורה ובקול סדוק הוא אמר כי הרבי הכריז ש'צריך למסור את הנפש על חינוך הילדים'. ואבי נפל מותש מהשולחן.

כשצעדתי עם הילד לבית הספר, סיימה האישה, שב אלי פתאום המראה הזה של אבא שצועק בלי קול: על חינוך הילדים צריך למסור את הנפש – ועשיתי מה שעשיתי.

הרמב"ן אומר רעיון כביר: אף שאברהם כשלעצמו שגה בבחירה שלו (הרמב"ן לשיטתו, כדלעיל בתחילת השיעור), אך למען האמת **הקב"ה פעל דרכו**. אברהם היה שליח של ההשגחה העליונה לעשות בדיוק את המעשה הזה **ולשלוח את שרה לתוך בית פרעה**.

ההסבר המדעים לכך נמצא רחוק מפרשתנו, בספר שמות. פרעה גזר: "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון". מדוע פרעה מצווה להחיות את הבנות? מה אכפת לו שיהרגו גם אותן? התשובה המזעזעת מובנת מאליה: **ההיסטוריה חוזרת**. פרעה התכוון לעשות להן את מה שרצה לעשות לשרה. להפוך אותן לשפחות של "ערוות הארץ".

אך באופן מעניין פרעה נכשל כליל. אף שיש לנו עדויות על הרג הבנים, אין לנו כל עדויות על ניצול הנשים על ידי אדוני המדינה. **הכוח לכך ניתן משרה**. בכך ששרה נכנסה אל תוך גוב האריות – **ויכלה לו!**, בכך שהמלך לא העז לגעת בה ואדרבה, התנגע בנגעים חמורים, שרה הרימה גבוה את העוצמה של נשות ישראל. הניצחון של שרה על פרעה, העניק את הכוח לנכדותיה לגבור על נכדו.

בכך מבאר הרמב"ן את השאלה העצומה על 'תאוות הכסף' של אברהם. כיצד הוא חושב על מתנות באותם רגעים קשים? אולם גם בכך ההיסטוריה חזרה על עצמה. רגע לפני שבני ישראל יצאו

ממצרים הקב"ה הורה להם לבקש מהמצרים כלי כסף וזהב – והתרחש נס מדהים והמצרים עשו זאת. גם הכוח לכך הגיע מאותה שבירה של פרעה בכוחה של שרה, שיצאה ממנו עם רכוש רב.

וכך ממשיך ומבאר הרמב"ן בפרשת תולדות את העובדה שגם רבקה הלכה אל תוך ארמון אבימלך בגרר, משום שבכך ניתן הכוח לנשות ישראל לשרוד את גלות בבל בטהרה.

5. רמב"ן יב: רמז לו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ והמצרים ירעו להם וייקחו מהם הנשים, כאשר אמר 'וכל הבת תחיון' והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב ... והעניין הזה פרשוהו בבראשית רבה (ח,ו): אמר ה' לאברהם: **צא וכבוש את הדרך לפני בניך.** **רמב"ן כו,א:** ירידתו של יצחק לגרר, ארץ פלשתים מפני הרעב ירמוז לגלות ... והנה הייתה גלותו אל ארץ פלשתים שהייתה ארץ מגורי אביו [אברהם] וירמוז לגלות בבל שהוא מקום מגורי אבותם [משפחת אברהם] שהיו באור כשדים. וכאשר לא לקחו אשתו ולא היה לו שם רק גלות ופחד ... ואחרי כן חזרו אליו בברית, כך גלות בבל גלו שם מפני זלעפות רעב, אך מעת היותם שם לא עבדום ולא ענו אותם אלא היו גדוליהם שרים במלכות ... עד שנתנו להם רשות לחזור ולבנות בניין המקדש.

מה בעצם אומר הרמב"ן? "מעשה אבות סימן לבנים". הכוונה בכך היא כפולה: הן באופן רוחני, הגבורה של שרה שברה את קליפת מצרים והן באופן פשוט ומעשי: **ילדים מביטים על ההורים.** כאשר ילד עומד בפני התלבטות קשה, הוא חושב באופן אוטומטי: מה עשו אבא ואימא במקרה דומה ומקבל החלטה. ולכן היה חשוב וחינוכי ששרה תגיע אל תוך ארמון פרעה ותיצור את התקדים עבור בניה. כך איש לא יוכל לגבור על העוצמה של האישה היהודייה.

זאת כנראה הסיבה שראשוני האומה מכונים בפינו: "אבות ואימהות". לא פילוסופים, לא מהפכנים, לא גנרלים, רק אבות ואימהות. הנקודה היא שאברהם ושרה יצרו **מורשת**. בכל שלב בו הלכו, הם בחנו את עצמם בפרספקטיבה של **דורות**. הם לא חשבו **מה נוח להם**, אלא **מה הילדים יגידו**. איך הם יפרשו את המעשה הזה.

והדברים נושאים הוראה מחייבת: הורים צריכים לזכור את האחריות שלהם. הבחירות שלנו לא נוגעות רק אלינו, אלא הופכות להיות קריטיות לדורי-דורות. אם הורה רוצה לחנך ילד למסר מסוים, עליו לדרוש אותו תחילה **מעצמו** ורק אחר כך לפנות לילדו שיקיים אותו.

הרבי מלובאוויטש מורה לדוך נבוכ ג/176: הורים חייבים להשתדל תמיד להוות לילדיהם דוגמא חיה של התנהגות מהסוג שהיו רוצים לראות אצלם. יתירה מזו, ילדים חושבים שזה יהיה מספיק עבורם אם יהיו להם סטנדרטים שהם רק **מחצית מאלה של הוריהם**. הורים חייבים לקחת זאת בחשבון ולהשתדל שהסטנדרטים שלהם עצמם יהיו גבוהים **לפחות פי שניים** מהמינימום שהם מצפים לו מילדיהם.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי רבנו ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת פייגה

